

ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

A. Οι στατιστικοί πίνακες ως ιστορικές πηγές

Οι πίνακες που περιέχουν δεδομένα (στατιστικά, δημογραφικά κ.α.) αποτελούν πηγές για άντληση πληροφοριών όσο και τα κειμενικά παραθέματα. Επομένως, σε θέμα της ομάδας Β μπορεί να δοθεί ένας πίνακας και να ζητείται η ανάλυση των δεδομένων του και η συσχέτισή τους με τις πληροφορίες του βιβλίου ή και μιας άλλης πηγής. Τα θέματα αυτά είναι συνήθως πιο απαιτητικά σε σχέση με αυτά τα οποία συνοδεύονται από παράθεμα-κείμενο, καθώς ο υποψήφιος καλείται να «μεταφράσει» αριθμητικά δεδομένα σε λόγο και στη συνέχεια να τα ερμηνεύσει με βάση τις ιστορικές του γνώσεις. Επιπλέον, συχνά οι πίνακες περιέχουν δεδομένα που αφορούν ευρεία χρονική περίοδο και επομένως μπορεί να συσχετίζονται με αποσπάσματα από περισσότερα κεφάλαια του βιβλίου.

B. Βήματα για την ανάλυση στατιστικών πινάκων

- 1. Διαβάζουμε προσεκτικά την ερώτηση**, για να εντοπίσουμε τα ζητούμενα.
- 2. Επισημαίνουμε το απόσπασμα ή τα αποσπάσματα του σχολικού βιβλίου** που σχετίζονται με τα ζητούμενα της ερώτησης.
- 3. Μελετούμε προσεκτικά τον πίνακα.** Σημειώνουμε:
  - ✓ τη χρονική περίοδο που καλύπτει.
  - ✓ τα δεδομένα ανά στήλη και σειρά, π.χ. χρονικά διαστήματα (έτη, πενταετίες, δεκαετίες κλπ), περιοχές, αριθμητικά δεδομένα και ποσοστά, κλπ.
  - ✓ την εξέλιξη των αριθμητικών δεδομένων και τη σχέση τους με τις ιστορικές μας γνώσεις, επισημαίνοντας τις περιπτώσεις αύξησης και μείωσης και ομαδοποιώντας τα στοιχεία (αν από τη διατύπωση της ερώτησης δεν προκύπτει ότι χρειάζεται αναλυτική αναφορά σε κάθε δεδομένο χωριστά).
  - ✓ το κατά πόσον από τα στοιχεία του πίνακα μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα (εφόσον είναι δυνατόν, με βάση τις ιστορικές μας γνώσεις). Π.χ. από τον πίνακα της σελ. 146 του βιβλίου με τα στοιχεία της απογραφής του 1928 για τον αριθμό και την προέλευση των προσφύγων δεν μπορεί να συναχθεί ο ακριβής αριθμός των προσφύγων που έφτασαν στην Ελλάδα μετά τη μικρασιατική καταστροφή, καθώς, όπως γνωρίζουμε (σελ. 146-147), το πρώτο διάστημα μετά την άφιξή τους πολλοί πρόσφυγες πέθαναν ή μετανάστευσαν σε άλλες χώρες.

Σημείωση

Είναι πιθανό να μην είναι όλα τα δεδομένα του πίνακα αξιοποιήσιμα για την απάντηση (αν, π.χ., αφορούν χρονικές περιόδους που είναι έξω από τα ζητούμενα της ερώτησης) και να μη συσχετίζονται με τις πληροφορίες του βιβλίου. Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να γίνει μια σύντομη αναφορά.

4. Συγγραφή της απάντησης

α. Πρόλογος: Γενική αναφορά στο θέμα (όχι όμως επανάληψη των ζητούμενων της ερώτησης) ή σύντομη αναδρομή στα γεγονότα που έχουν προηγηθεί αυτών της κυρίως απάντησης, δηλ. μια περίληψη των προηγούμενων παραγράφων (ανάλογα με την ερώτηση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτούσια η εισαγωγική παράγραφος του σχετικού κεφαλαίου) ή εισαγωγή στο θέμα με παρουσίαση του πίνακα (το θέμα του, την περίοδο που καλύπτει, κ.λπ).

β. Κυρίως απάντηση: Σύνθεση δεδομένων πίνακα και πληροφοριών βιβλίου. (*)

Ανάλογα με τις απαιτήσεις της ερώτησης:

- ✓ Παραθέτουμε τις πληροφορίες του βιβλίου με χρονική ή λογική σειρά και παρεμβάλλουμε, στα κατάλληλα σημεία, τις πληροφορίες που έχουμε εξαγάγει από τον πίνακα, οι οποίες επιβεβαιώνουν ή εμπλουτίζουν (συνήθως) ή διαφοροποιούνται (σπάνια) από τις πληροφορίες του βιβλίου.

- ✓ Ξεκινάμε από τα δεδομένα του πίνακα, (ομαδοποιημένα στις περιπτώσεις που καταλαβαίνουμε ότι δε χρειάζεται αναλυτική παρουσίαση), τα οποία σχολιάζουμε/ερμηνεύουμε με βάση τις ιστορικές μας γνώσεις.

(*) Με τον ίδιο τρόπο εργαζόμαστε και στην περίπτωση που εκτός από τον πίνακα δοθεί και παράθεμα, δηλ. συνθέτουμε τις πληροφορίες του βιβλίου, του παραθέματος και του πίνακα.

γ. Επίλογος: Γενικά συμπεράσματα που απορρέουν από το συσχετισμό των δεδομένων βιβλίου και πίνακα. Μπορεί επίσης να είναι μια αναφορά στα ιστορικά δεδομένα/γεγονότα που ακολουθούν αυτά της κυρίως απάντησης.

Προσοχή:

Χρησιμοποιούμε **μεταβατικές λέξεις/φράσεις** όπου χρειάζεται.

Γ. Παράδειγμα ανάλυσης πίνακα σε συνδυασμό με τις πληροφορίες του σχολικού βιβλίου

Ερώτηση: Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις για την αγροτική μεταρρύθμιση του 1917 και τον πίνακα που ακολουθεί (σελ. 44 σχολικού βιβλίου)

α. να αναφερθείτε στο περιεχόμενο και τους στόχους της μεταρρύθμισης

β. να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας για την εξέλιξη και τα αποτελέσματά της

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
1917-1920	64
1921-1922	12
1923-1925	1.203

Απάντηση

α. Προεργασία

1. Ζητούμενα: Αγροτική μεταρρύθμιση 1917: α. περιεχόμενο και στόχοι β. συμπεράσματα για εξέλιξη και αποτελέσματα. Από τη διατύπωση του υποερωτήματος β. («συμπεράσματα») προκύπτει ότι θα πρέπει να γίνει ερμηνεία/σχολιασμός των δεδομένων του πίνακα.

2. Εντοπισμός του σχετικού απόσπασματος του βιβλίου: σελ. 45-47 («*Το αποφασιστικό βήμα ... Ρουμανία κλπ*»)

3. Μελέτη του πίνακα-συσχέτιση με το απόσπασμα του βιβλίου: Ο πίνακας καταγράφει την εξέλιξη των απαλλοτριώσεων και καλύπτει την περίοδο από το 1917 (νομοθετήματα κυβέρνησης Βενιζέλου για την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης) ως το 1925 (πρώτο διάστημα μετά τη μικρασιατική καταστροφή), χωρισμένη σε τρεις υποπεριόδους (αριστερή στήλη). Επομένως τα δεδομένα του ταυτίζονται χρονικά με το απόσπασμα του βιβλίου και είναι αξιοποιήσιμα. Σε κάθε υποπερίοδο της αριστερής στήλης αντιστοιχούν οι αριθμοί των απαλλοτριώσεων της δεξιάς στήλης. Επισημαίνουμε τις αυξομειώσεις και ελέγχουμε αν αυτές ερμηνεύονται με βάση το απόσπασμα του βιβλίου που έχουμε εντοπίσει. Η εξήγηση για τον μικρό αριθμό των απαλλοτριώσεων κατά τις δύο πρώτες υποπεριόδους προκύπτει έμμεσα από την αναφορά στα «*παραγμένα χρόνια του Α' Παγκοσμίου πολέμου και του εθνικού διχασμού*», συνθήκες που λογικά δεν επέτρεψαν την άμεση υλοποίηση της μεταρρύθμισης. Από άλλα κεφάλαια του βιβλίου αντλούμε επιπλέον στοιχεία γι' αυτό το διάστημα (κύματα προσφύγων του πρώτου διωγμού, μικρασιατικός πόλεμος 1919-1922) τα οποία βοηθούν στην ερμηνεία των δεδομένων των δύο πρώτων σειρών και επομένως είναι καλό να τα χρησιμοποιήσουμε για την πληρότητα της απάντησης. Για την υποπερίοδο 1923-25, οπότε καταγράφεται ραγδαία αύξηση του αριθμού των απαλλοτριώσεων, επαρκής εξήγηση παρέχει το σημείο «*Με βάση αυτά τα νομοθετήματα ... κρατικού ενδιαφέροντος.*» (επικουρικά μπορεί να γίνει αναφορά στον αριθμό των προσφύγων μετά τη μικρασιατική καταστροφή και τη Σύμβαση της Λωζάννης για την ανταλλαγή των πληθυσμών).

β. Συγγραφή

- Πρόλογος (σύντομο ιστορικό αγροτικού ζητήματος)

Η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), τη Θεσσαλία και την Άρτα (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας. Τα τσιφλίκια της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες, οι οποίοι εκτός του ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν πολιτικές εντάσεις. Το 1907 ψηφίστηκαν νόμοι που επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση την απαλλοτρίωση μεγάλων γαιοκτησιών, αλλά η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση. Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων.

- Κυρίως απάντηση (Σύνθεση πληροφοριών βιβλίου – πίνακα και ερμηνεία δεδομένων πίνακα)

- ✓ Υποερώτημα α. (περιεχόμενο και στόχοι)

Το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης έγινε στα παραγμένα χρόνια του Α' Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού δικασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης. Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο.

- ✓ Υποερώτημα β. (συμπεράσματα για εξέλιξη – αποτελέσματα)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, οι απαλλοτριώσεις ήταν ελάχιστες από το 1917 ως το 1922 (64 το διάστημα 1917-1920 και μόλις 12 το διάστημα 1921-1922). Οι αργοί ρυθμοί υλοποίησης της αγροτικής μεταρρύθμισης είναι εξηγήσιμοι, αν ληφθούν υπόψη οι συνθήκες της περιόδου. Έχει ήδη αναφερθεί ότι η προσπάθεια της κυβέρνησης Βενιζέλου ξεκίνησε ενώ η Ελλάδα συνταρασσόταν από τον «εθνικό δικασμό». Παράλληλα, η χώρα βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση μετά την εμπλοκή της στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο (ως το 1918) και στη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922). Επιπλέον, το ελληνικό κράτος έπρεπε να ανταποκριθεί στις ανάγκες περίθαλψης των 800.000 περίπου προσφύγων από την Οθωμανική αυτοκρατορία (πρώτος διωγμός 1914), τη Βουλγαρία (συμφωνία ανταλλαγής πληθυσμών 1919) και άλλες περιοχές, οι οποίοι είχαν καταφύγει στην Ελλάδα ως το 1920. Με βάση όσα εκτέθηκαν, είναι εύλογο να θεωρηθεί ότι η εφαρμογή των νόμων για τις απαλλοτριώσεις δεν αποτελούσε προτεραιότητα των ελληνικών κυβερνήσεων.

Η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών με βάση τα νομοθετήματα της κυβέρνησης Βενιζέλου έγινε δυνατή στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια, όταν η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής βρέθηκε στο επίκεντρο του κρατικού ενδιαφέροντος. Ανάλογες πληροφορίες εξάγονται από τον πίνακα, στον οποίο αποτυπώνεται η ραγδαία αύξηση του αριθμού των απαλλοτριώσεων. Καταγράφονται 1203 απαλλοτριώσεις από το 1923 ως το 1925, δηλαδή το διάστημα αμέσως μετά την υπογραφή της Σύμβασης της Λωζάννης και τον οριστικό ξεριζωμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Η αναδιανομή που έγινε έφτασε στο 85% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στη Μακεδονία και στο 68% στη Θεσσαλία. Στο σύνολο της καλλιεργήσιμης γης της χώρας το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40%. Ανάλογες πληροφορίες εξάγονται από τον πίνακα, στον οποίο καταγράφεται ραγδαία αύξηση των απαλλοτριώσεων την περίοδο. Μετά από λίγα χρόνια, κάτω από την πίεση του προσφυγικού προβλήματος, η αγροτική μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε και οδήγησε την αγροτική οικονομία της χώρας σε καθεστώς μικροϊδιοκτησίας.

- Επίλογος (Εξέλιξη του αγροτικού ζητήματος μετά την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης)

Με τη σειρά της η νέα κατάσταση δημιούργησε νέα προβλήματα. Οι μικροκαλλιεργητές δυσκολεύονταν να εμπορευματοποιήσουν την παραγωγή τους και έπεφταν συχνά θύματα των εμπόρων. Για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση προωθήθηκε η ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας, κρατικών οργανισμών παρέμβασης και παραγωγικών συνεταιρισμών. Το αγροτικό ζήτημα απέκτησε έτσι νέο περιεχόμενο, χωρίς να προκαλέσει τις εντάσεις που γνώρισαν άλλα κράτη της Ευρώπης (Ισπανία, Βουλγαρία, Ρουμανία κ.λπ.).